

Forord

I den periode af historien, der hører kapitalismen til, har troen på udvikling og fremskridt været af væsentlig betydning for den måde, individerne oplever samfundet på. Mens gamle forestillinger, vaner, sociale relationer og institutioner blev revet op i kapitalismens barndom, voksede der en ny tro på udvikling og fremskridt frem. Muligheden for at skabe et »paradis« på jorden, eller i hvert fald et fornuftsmæssigt indrettet samfund, hvor den absolutte nød var afskaffet, var indenfor rækkevidde.

Udvikling blev mere eller mindre synonym med den industrielle produktions vækst, hvis dynamik var indbygget i selve produktionens organisering. Og fremskridtet blev frem for alt synligt i de nye og store videnskabelige frembringelser og den voksende strøm af nye, spændende forbrugsgoder.

Også den fremspirende arbejderbevægelse kunne på sin måde tolke fremskridtet ind i udviklingen. Både i teorien om, at det borgerlige samfund repræsenterede et nødvendigt og progressivt trin på vejen til »paradiset«. Og i det mere »her og nu« bestemte krav om, at arbejderklassen fik sin retfærdige andel af den voksende produktionsmængde.

Den marxistiske arbejderbevægelse havde orden i argumenterne, når den bankede utopiske socialister og småborgerlige modstandere af »udviklingen« oven i hovedet.

De seneste årtiers udvikling med alle dens vækstaftede omkostninger har imidlertid gjort det stadigt mere vanskeligt fortsat at forene udvikling og fremskridt i det nuværende samfund med et socialistisk perspektiv. Ligesom udviklingsproblemerne har givet anledning til en revurdering af de »gamle« strategiske hovedlinier i arbejderbevægelsen.

Udviklings- og fremskridtstemaet er blevet berørt i flere artikler i senere årbøger. Men med den betydning det har spillet og fortsat spiller i arbejderbevægelsens historie, har vi fundet det ønskeligt at gøre udviklings- og fremskridtsopfattelsen til et selvstændigt tema for denne årbog. En inspirationskilde i den forbindelse har også været Niels Ole Finnemann's bog: »I Broderskabets Ånd« (1985).

Vores hensigt har været at vise hvilken rolle udviklings- og fremskridtsforventningerne har spillet i arbejderbevægelsen. Ikke blot ved at vise hvordan de kom frem i Internationalernes strategiske debatter, men også hvordan de kom til udtryk på andre områder - i arbejderlitteraturen og i arbejdersporten.

Knud Knudsen indleder med: »Udvikling og fremskridt« i den internationale arbejderbevægelse indtil 1. verdenskrig, koncentreret om den engelske, den tyske og den franske arbejderbevægelse. Han følger her udviklingsforståelsen tilbage fra den store franske revolution over de utopiske socialister og 1. Internationale frem til de store debatter i 2. Internationale omkring år-

hundredskiftet. En central, men i en dansk sammenhæng næsten overset personlighed i disse debatter var franskmanden Jean Jaures, der på udomatisk vis søgte at slå bro over den kløft, som de forudgående årtier havde skabt mellem på den ene side utopiske og idealistiske og på den anden side videnskabelige og materialistiske positioner i den socialistiske arbejderbevægelse.

Hvor Knud Knudsen analyserer troen på fremskridt og udvikling i europæisk arbejderbevægelse over et længere tidsmæssigt forløb, behandler *Torben Hviid Nielsen* fremskridtet i to romaner af henholdsvis amerikaneren Edward Bellamy og englænderen William Morris. Begge er fremskridtsutopier, men hermed ophører enhver lighed også. I Edward Bellamys »Looking Backward« (1887) foldes en rendyrket fremskridtstro ud. Det er på mange måder en foregribelse af vore dages forbrugersamfund, der bygger på stor-drift, kreditkort og socialisering af immatrielle funktioner. Set herfra et rædselssamfund. William Morris derimod, retter i sin roman »News from Nowhere« (1888) en voldsom kritik mod fremskridtets konsekvenser. Hvor Bellamy ser arbejde som et nødvendigt onde, der skal overstås for at nå frem til fritiden, ser Morris ikke denne splittelse mellem arbejde og fritid, men fremstiller arbejdet som livets glæde. Maskiner kan anvendes både til at nedsætte arbejdstiden og øge variationen i arbejdet.

Mogens Rüdiger tager tre fremtrædende danske socialdemokratiske ideologer op til behandling og diskussion i sin artikel om udviklingslinjer i Socialdemokratiet før 1945. Hovedstrømningerne i partiets teoretiske, idéhistoriske udvikling eksemplificeres ved P. Knudsens, Gustav Bangs og Hartvig Frischs ideologiske produktion. Disse tre er eksponenter for en udvikling, som Mogens Rüdiger mener går fra socialisme til velfærdsstat. De utopiske, socialistiske aspekter ved udviklingsteorien nedtones til fordel for en pragmatisk eller realpolitisk udviklingsopfattelse.

Lå fremskridtet i den propere hjemmegående arbejderhusmor - eller i det offentlige livs kvinde-kadre? Det er det ideologiske skisma, der fremanalyseres i Hilda Rømer Christensens artikel »Kammerat Tinka«. Her sammenholdes kvindeideologien som den kom til udtryk i DSU i mellemløbetiden med pigernes faktiske medlemstal og aktiviteter. Spændvidden i DSU kvindeideologien illustreres af politikerens Nina Andersens kvindeagitation og af forfatteren Caja Rudes »Kammerat Tinka«. Endelig vises, hvordan de to kvinders ideologiske budskaber var resultat af en balancegang mellem de socialdemokratiske mænds holdninger til kvindespørgsmålet og de kvindestrategier, der kom til udtryk i tidens øvrige kvindeorganisationer, f.eks. Dansk Kvinde-samfund og husmororganisationerne.

Skønhedskonkurrencer for mænd, for arbejdermænd er der vist ikke mange, der har hørt om før? Men *Hans Bonde* har i sin artikel »Frem med bolden. Utopi og fremskridtsideologi i den tidlige danske arbejdersport (1880-1920)« fundet et vidunderligt billedmateriale frem om arbejdersport, og altså også

skønhedskonkurrencer for sportsudøvere. For Hans Bonde er arbejdersportsmændenes bevægelser og kropslige udtryksformer en kilde til deres fremstilling af sig selv og deres omverden. I arbejderbevægelsens kropskultur er styrkedyrkelsen fremherskende, men arbejdersport er dog også infiltreret af den kapitalistiske ideologis gennemslag i sportsverdenen. Præstationerne måles og vejes. Hurtigere, højere, stærkere er målet for bestræbelserne. Der sættes rekorder, og præstationerne kan sammenlignes. Men efter forfatterens opfattelse kan der også ligge en frisættelse af utopisk energi i f.eks. et holdspil som fodbold.

Vi slutter temaet af med et interview med *Ritt Bjerregård*, der som socialdemokratisk politiker forholder sig til en nutid og en fremtid, hvor der i stigende grad kan sættes spørgsmålstejn ved lighedssætningen mellem udvikling og fremskridt.

Uden for temaet bringer vi *Søren Federspiels* oversigt over forskningen om de faglige internationaler og den faglige internationalisme. Området er gennemgående stedmoderligt behandlet sammenlignet med litteraturen om de politiske internationaler. Søren Federspiel har fremdraget de meget forskellige undersøgelser og analyserer deres politiske, teoretiske og metodiske synsmåder.

Tidsskriftoversigten har desværre måttet udgå i år, efter at først Gerd Callesen og senere Niels Senius Clausen trofast har udarbejdet den år efter år. Vi håber på og arbejder for, at tidsskriftoversigten kan genetableres i årbog 1987.

Summaries er oversat af Lena Flugler.

Redaktionen

